

ลวดลายบนเรือกอและ

นายสมพงษ์ คงทอง¹ เรียบเรียง

เรือกอและ หรือ “ขอและ” เป็นคำภาษามลายู หมายถึง โคลงเคลง หรือล่องลอย สารานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่มที่ 3 (2505 : 1448) ได้ให้ความหมายไว้ว่า กุและหรือกอและ เป็นคำภาษามลายู ใช้เรียกเรือประมงขนาดเล็กหรือขนาดกลาง แต่บางโอกาสก็นำมาเรียกเรือขนาดใหญ่ได้เหมือนกัน ข้อมูลหลายแห่งสันนิษฐานว่า น่าจะมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย พร้อมกับการเผยแผ่ศาสนาอิสลาม และการเข้ามาตั้งรกรากของชาวมุสลิมในภาคใต้ตอนล่างของไทย เรือกอและ เป็นเรือประมงที่ใช้ในภาคใต้ตอนล่าง รวมทั้ง รัฐกลันตันและตรังกานู ของประเทศสหพันธ์ รัฐมาเลเซีย ลักษณะของเรือกอและ เป็นเรือยาวที่ต่อด้วยไม้กระดาน โดยทำให้ส่วนหัวและท้ายสูงขึ้นจากลำเรือ เพื่อความ สวยงาม เรือกอและ มี ๒ แบบ คือ แบบหัวสั้นและแบบหัวยาว และในส่วนของแบบหัวยาวยังแบ่งย่อยออกเป็น ๒ แบบอีก คือแบบมาเลเซีย มีลักษณะแข็งและแคบ ส่วนอีกแบบคือแบบ “มาฆะ” (แบบตะวันตก) มีลักษณะ ยาว โค้ง กว้าง และอ่อนช้อยกว่า

ลายของเรือกอและ ที่พบเห็น ถือเป็นวัฒนธรรมของชาวไทย ที่มีการสืบทอดกันมายาวนาน เป็นการสื่อถึงความสำคัญของศิลปะ กับคนในท้องถิ่นที่ทำมาหากินกับทะเล จะเห็นได้ว่าศิลปะนั้นมีความสำคัญกับการดำรงชีพ ของคนไทยไปทุกๆส่วน ลวดลายที่ปรากฏบนเรือกอและ เป็นลวดลายที่เกิดขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์และอิทธิพลที่ได้รับจาก ธรรมชาติ สภาพแวดล้อม ทั้งปัจจัยสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และลักษณะสังคมพหุวัฒนธรรมและวิถีความเป็นอยู่ร่วมในจังหวัดปัตตานี ลวดลายบนเรือกอจึงปรากฏสีสัน ลวดลายที่มาจากอิทธิพลศิลปะของ 4 ชนชาติ อันได้แก่ ชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม ชาวจีน และชาวจีน ซึ่งอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เกิดการสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จึงเกิดวัฒนธรรมสัมพันธ์ดังที่ปรากฏในผลงานศิลปกรรม และสถาปัตยกรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะที่ผสมผสานกันระหว่าง ศิลปะไทย ศิลปะอิสลาม และศิลปะจีน

ลวดลายไทย

ช่างเขียนลวดลายบนเรือกอและ ใช้ลายไทยเข้ามาตกแต่งเรือกอและ เพราะเล็งเห็นถึงความวิจิตรงดงามของลายไทย และสิ่งประดิษฐ์ต่างๆที่ประดับตกแต่งด้วยลายไทยนั้นดูแล้วมีคุณค่า และมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น น่าสนใจ จึงมีความคิดที่จะนำลายไทยมาตกแต่งบนเรือกอและ ของตนเอง ลวดลายที่นำมาใช้ได้แก่ ลายกระจัง ลายดอก พุดตาน ลายประจำยาม ลายหน้ากระดาน ลายรักร้อย ลายก้านขด ลายกนก 3 ตัว ลายกนกบัวคว่ำบัวหงาย ลายน่องสิงห์ หรือลายแข่งสิงห์ ลายนกคาบ และลวดลายจีน เช่น ลายหน้ากระดาน ลายเรขาคณิต ลายพรรณไม้ เป็นต้น

¹ นักวิชาการ ปฏิบัติการ สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ

ลวดลายอิสลาม

ช่างเขียนลวดลายอิสลามน่าจะเป็นศิลปกรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจาก มาลายูและชวา เหตุผลเพราะว่า ชาวไทยมุสลิมได้มีการติดต่อกับเพื่อนบ้านอย่างใกล้ชิด คือมาเลเซีย จึงได้พบเห็นและประทับใจ ในรูปแบบของลวดลายแบบอิสลามที่นิยมใช้กันในมาเลเซีย และมาเลเซียก็มีความใกล้ชิดและได้รับเอาวัฒนธรรมทางศิลปะมาจากชวา ซึ่งเป็นประเทศที่ผู้คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ด้วยข้อห้ามทางศาสนา ที่มีข้อกำหนดให้มีลวดลายที่จำกัดในการสร้างสรรค์งานศิลปะ เช่นลวดลายพรรณไม้ ลายเครือเถา ลายเรขาคณิต และลายอักษรประดิษฐ์ ดังนั้นช่างเขียนจึงได้นำชิ้นส่วนต่างๆของพรรณไม้ เช่น เถา ก้าน ต้น ดอก มาดัดแปลงเป็นลวดลายที่สวยงามเพื่อใช้ตกแต่งบนเรือกอลและ

ลวดลายจีน

ช่างเขียนใช้ลวดลายจีนมาตกแต่งเรือกอลและอาจเป็นเพราะได้เห็นลวดลายจีนที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมในจังหวัดปัตตานี เช่น ลวดลายจีนในศาลเจ้า อาคารบ้านเรือน ซึ่งมีการตกแต่งลวดลายเป็นภาพแกะสลักเป็นลายดอกไม้ ลายเรขาคณิต และลายพรรณไม้ จึงปรากฏลวดลายจีนบนเรือกอลและร่วมอยู่ด้วยเสมอ

ลักษณะของจิตรกรรมบนเรือกอลและ

ในการเขียนลายบนเรือกอลและนั้นนิยมใช้ใช้ศิลปะ ประเภทจิตรกรรม ลวดลายของเรือกอลและ จะถูกสื่อถึงลวดลายที่อ่อนช้อย สีสันที่ดูงดงามดึงดูดตา และลวดลายบนเรือกอลและจะเห็นได้ว่าช่างจะไม่เขียนให้ปรากฏ ภาพคน การร่ำร้องทำเพลง หรือลักษณะที่ยั่วทางอารมณ์ เนื่องจากมีข้อจำกัดในหลักความเชื่อทางศาสนา จิตรกรรมส่วนใหญ่จึงเป็นภาพของสัตว์น้ำ สัตว์ในจินตนาการ สัตว์หิมพาน จากประเพณีศาสนา วรรณคดี ศิลปะการแสดง และภาพทิวทัศน์ จิตรกรรมประเภทสัตว์น้ำ ภาพสัตว์น้ำที่นิยมวาดบนเรือกอลและ มีจุดมุ่งหมายก็เพื่อความสวยงาม และอาจจะเพื่อแสดงให้เห็นว่าเรือกอลและลำนั้นทำการประมงเพื่อจับสัตว์น้ำชนิดไหน และจิตรกรรมประเภทสัตว์น้ำที่ปรากฏบนเรือกอลและ ได้แก่ ปู ปลา กุ้ง หมึก เป็นต้น

ภาพสัตว์ในจินตนาการ จากประเพณี

ประเพณีของชาวไทยมุสลิม ในจังหวัดปัตตานี ที่แสดงการคารวะ แสดงความจงรักภักดี ต่อผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ ดังเช่นการถวายความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เมื่อครั้งเสด็จเยี่ยมพสกนิกรในภาคใต้ คือประเพณีการแห่ธง จึงมีการนำรูปนกมาเขียนบนเรือกอลและนกที่นิยมนำมาร่วมขบวนแห่จะเป็นนกที่มีลักษณะพิเศษ ๆ ๔ ตัว คือ

นกกาเหาะชูรอ หรือนกกากระสุระ สันนิฐานว่าเป็นนกการเวก เป็นนกสวรรค์ที่สวยงาม บินสูงเทียมเมฆ มีหงอนสูง แตกเป็น ๔ แฉก มีงายื่นออกมาจากปาก คล้ายงาช้าง

นกกรูดา หรือนกครุฑ มีลักษณะคล้ายครุฑในธนบัตร นกชนิดนี้ต่อมาไม่นิยมทำเพราะเชื่อกันว่ามีอาถรรพ์ ผู้ที่ทำมักจะมีอาการเจ็บป่วย ไม่สบาย

นกปือเหาะมาศ หรือนกยูงทอง มีลักษณะคล้ายกับนกกาเหาะชูรอ มีหงอนสวยงามเป็นลักษณะเด่น

นกบุหรงชิงอ หรือนกสิงห์ หรือนกไกรสรปักษา มีรูปร่างเหมือนราชสีห์ มีหัวเป็นนก แต่ลำตัวเป็นราชสีห์ เล่ากันว่ามีฤทธิ์มาก สามารถเหาะเหินเดินอากาศ และดำน้ำได้ ปากมีเขี้ยวน่าเกรงขาม

ภาพนกที่ปรากฏบนเรือกอลและ

ภาพจาก<https://www.southdeepoutlook.com>

ภาพ เรือกอลและ จัดแสดงห้องเครื่องมือจับสัตว์
พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา สถาบันทักษิณคดีศึกษา

ภาพสัตว์ในจินตนาการจากศาสนา

ในศาสนาอิสลามชาวไทยมุสลิมถือว่า นกอัลโบร็อกหรือนกบอเราะห์ เป็นนกที่พระอัลเลาะห์ประทานให้แก่รอซูลเพื่อใช้เป็นพาหนะในการเดินทางมาเฝ้าพระองค์ ณ สวรรค์ชั้นที่ ๗ นกอัลโบร็อกมีหน้าตาคคล้ายเทพธิดา ศรีษะคลุมผ้าแพรแบบชาวอาหรับ มีปีก ขน และหางคล้ายกับนกยูง ส่วนตัวเป็นม้ามี ๔ เท้า ดังนั้นการวาดรูปนกชนิดนี้จึงไม่เกี่ยวกับการสร้างรูปบูชา

ภาพจาก <https://www.clib.psu.ac.th/southerninfo/content/1/ef33100a>

ภาพสัตว์หิมพานต์

รูปแบบในศิลปะของอิสลามนั้นจะต้องหลีกเลี่ยงการเกี่ยวข้องกับรูปร่างของมนุษย์ เพราะเกรงว่าเป็นการเลียนแบบพระเจ้า ดังนั้นสัตว์หิมพานต์จึงมีลักษณะการผสมผสานของสัตว์ชนิดต่างๆ จนบางครั้งดูเป็นสัตว์ประหลาดและไม่มีตัวตนอยู่จริง สัตว์หิมพานต์ที่นำมาตกแต่งบนเรือกอและ ได้แก่ ตระกูลสิงห์ หนูมาน ตระกูลนาค เจือก มังกร และภาพทิวทัศน์ เป็นต้น

ตัวอย่างลวดลายบนเรือกอและ

สัตว์หิมพานต์ประเภท สิงห์

ภาพจาก <https://www.pinterest.com/>

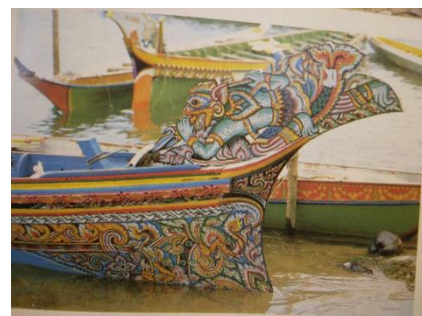

สัตว์หิมพานต์ประเภท สิงห์

ภาพจาก <https://www.isranews.org> wants to

สัตว์หิมพานต์ประเภตนาค

สัตว์หิมพานต์ประเภทหนูมาน

ภาพลวดลายประดับเรือก้อและ เขียนเป็นรูปสัตว์ในจินตนาการจาก รูปนกสัตว์จากประเพณี

ภาพลวดลายประดับเรือก้อและ เขียนเป็นรูปสัตว์ในจินตนาการจากสัตว์จากประเพณี และสัตว์น้ำ
ผสมผสานกับกับภาพทิวทัศน์ โดยช่างเขียนได้นำมาจัดองค์ประกอบได้อย่างลงตัวและสวยงาม

ภาพลวดลายประดับเรือก้อและภาพลวดลายประดับเรือก้อและ
เขียนเป็นรูปสัตว์ในจินตนาการจาก รูปนกสัตว์จากประเพณี

ส่วนประกอบขอเรือกอและ(มุขะ) ไม้ฉลุลงสี รูปนกกาเหาะชुरอ หรือนกกาเกสุระ

ภาพลวดลายประดับเรือกอและ ที่ประดับตกแต่งด้วยจิตรกรรม ด้วยลายไทย ลายประจำยาม
ลายพุกกษาพรณไม้ และลายน่องสิงห์

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าลวดลายต่างที่นำมาใช้ตกแต่งบนเรือกอและนั้น ส่วนใหญ่ก็เป็นลายพื้นฐานที่มาจากลวดลายไทยแทบทั้งสิ้น ลวดลายที่ใช้ตกแต่ง ได้แก่ ลายกระจัง ลายดอกพุดตาน ลายประจำยาม ลายหน้ากระดาน ลายรักร้อย ลายก้านขด ลายกนก 3 ตัว ลายกนกบัวคว่ำบัวหงาย ลายน่องสิงห์ หรือลายแข่งสิงห์ ลายนกคาบ และลวดลายจีน เช่น ลายหน้ากระดาน ลายเรขาคณิต ลายพรณไม้ และมีที่แตกต่างออกไปบ้าง ของช่างเขียนลายที่นับถือศาสนาอิสลามที่จะต้องหลีกเลี่ยงการสร้างสรรค์ เกี่ยวพันกับรูปร่างของมนุษย์ เพราะเกรงว่าเป็นการเลียนแบบพระผู้เป็นเจ้า แต่รูปแบบก็ยังเป็นลวดลายแบบลายไทยที่มีลักษณะโดดเด่น และทรงคุณค่า ควรแก่การอนุรักษ์และสืบสานต่อไป

เอกสารอ้างอิง

สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๒๙

<https://www.pinterest.com>

<https://www.isranews.org> wants to

<https://www.clib.psu.ac.th/southerninfo/content/1/ef33100a>

<https://www.southdeepoutlook.com>

ล่องลอย ลวดลาย ในวิถีชีวิตใต้ โดยนายพีรณัฐ โชคภิรมย์

<http://www.thapra.lib.su.ac.th/objects/thesis/fulltext/bachelor/p42559014/p42559014.pdf>

วัฒนธรรมการตกแต่งลวดลายจิตรกรรมบนเรือกอลและ โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์วุฒิ วัฒนสิน

